

Wat is er tegen, dat men juist in zulk een periode een gevestigde gewoonte laat bestaan, tenminste totdat er weer normaler toestanden zijn? Wat is er tegen, dat men zooveel mogelijk profiteert van het inzicht van diegenen, die door de kerken zelf aangewezen zijn om dagelijks zich bezig te houden met vele van de vraagstukken, die op een synode aan de orde komen? Tegenover de steeds wisselende samenstelling van een synode is een constante groep van wie ook vroeger het klappen van de zweep gekend hebben, niet zonder vrucht. Zulk een groep zou gewaarschuwd kunnen zijn, als de synode uit een stel slappelingen bestond, of indien dat kleine groepje een door afspraakjes te voren zich bindende conctie vormde. Geen van beide gevallen doen zich voor.

Er hebben zich gevaarlijke toestanden ontwikkeld. Maar dat lag niet in het felt der professorale aanwezigheid, doch in het andere felt, dat zij verdeeld waren, dat hetgeen hen verdeelde, niet eerlijk besproken werd, en dat zij tegen elkaar optraden achter elkanders rug en dat de kerken en de afgevaardigden zich bij de groepsvoorkur aansloten. De tweeheld van opleiding met al de — vooral ongeschreven — narigheid daarvan (vooral in den onzaligen machtsstrijd) — die was de bron der ellende.

Daarvan zijn we thans verlost. Maar daarom behoeft men de spoken, die niet meer rondwaren, niet op te roepen als schrikbeeld.

Andere punten bewaren we voor een volgenden keer. K. S.

Geleuter van Ds H. Veldkamp

De Oosterbeekse ds H. Veldkamp, synodoc, heeft niet geleerd van „De Reformatie”. Ook niet van het felt, dat dit blad, hoewel het van allerlei kant de merkwaardigste „verhalen” toegezonden kreeg over wat er gebeurd en vooral niet gebeurd zou zijn in de Haagse synode achter het gordijn, er geen één van doorgegeven of gebruikt heeft. Want hoewel ds H. V., evenmin als ds B. A. Bos, den Theologischen Hoogeschooldag heeft bijgewoond (naar mijn weten) neemt hij toch de vrijheid, allerlei nonsens erover te verkopen, mijzelf een reeks van probleem-verhaaspelingsdragonades toe te schrijven (over front en fronde) waar geen woord van aan is, en die, was er iets van waar geweest, een domheid aan den dag zouden leggen, welke voor een niet-2 x 2 = 7-publiek aands doornichtig wezen zou. En hij gaat dan medelijdend zijn mede-Oosterbeekenaar ds B. A. Bos „vertroosten”. En dit terwijl die er ook niets van weet, en terwijl dr Masselink, mede-synodocratisch predikant, die in Kampen wel geweest is, ds Veldkamp beter heeft ingelicht.

Uit ds Veldkamp krijg ik den indruk, dat hij zijn onzin uit „De Roeper” put. 't Kan zijn; ik weet dat niet, want ik heb het blad in geen maanden gezien. Maar hoe het zij: onzin is het. Laat ds Veldkamp toch liever danken over de zuivering van 1944 en die goddeloosheid bij Greijdanus laten liggen. K. S.

Het jakkentje

Wat voorspeld is, geschiedt: men tracht een wig te graven tusschen den één en den ander bij ons. Het spel begint van voren af aan.

De in Den Haag rapporteerende commissie wil, dat haar synode aan de kerkeraden en classes adviseert, eens te kijken, of er door deze „mindere” kerkelijke vergaderingen soms een schorsing geschied is, die niet door den beugel kan van de synodale handelingen.

Nu, dat kan natuurlijk altijd geconstateerd worden, want de Heer P. Groen heeft in ons blad met een Jobs-geduld, dat ik alleen maar bewonderen kan, bewezen, dat de rapporten-Nauta uit den jare 1944 alle kanten uit redeneeren. Je kunt dus altijd wel bewijzen, dat een schorsing niet door één der ettelijke beugels-van-allerlei-formaat der synode kon, en dat dus plaatselijk men zijn smaldeel wel lokken kan.

Maar tegelijk heeft die commissie verklaard, dat „de weg van prof. dr K. Schilder, die zich van de synode op de kerken beriep, een onkerkelijke weg was, waarbij de synode wel moest ingrijpen”.

Dat betekent dus: spijker plaatselijk den boel weer wat bij, en vang zooveel als zich laten vangen. Maar neem geen enkele handeling van de synode terug, ook niet tegen K. S. En zeg niet al te duidelijk, dat alle kerken HEBBEN besloten (volgens de logica van 1944) wat de SYNODE heeft besloten. Want dan konden die plaatselijke kerken nog wel eens een beetje onrust krijgen.

Wij hebben ook dit voorspeld, en zijn dus volstrekt niet verriast.

Maar dat die bewering der commissie aangaande K. S. een leugentje is, kan ieder weten.

Voorreest: het is niet belangrijk, wat K. S. heeft gedaan, maar wat volgens de vijf vragen de SYNODE als goddelijk recht heeft afgekondigd. Ze had daárover moeten praten, die commissie.

Maar verder: K. S. heeft zich niet „beroepen” op de kerken. Die heeft alleen maar genoteerd: de praeses der synode van 1943 zel officieel: die zaak is afgehandeld. En toen zel K. S.: de kerken moeten nu verder gaan beraadslagen, wat zij met die besluiten doen. Bijvoorbeeld: of zij zullen aanvaarden, dan wel bezwaren zullen indienen. En dus gaf hij aan de kerken kennis van wat hij eerst aan de synode zelf geschreven had. Inzake een volgens haar zelf afgehandeld zaak.

Dat briefje aan de kerkeraden was dus geen „beroep”. Het wilde alleen maar aanleiding zijn, en tijd laten om na te denken. Geen mensch kon het helpen, dat in dien boozen tijd een onbevoegde synode maar zóo lang bleef plakken, dat geen mensche tijd had voor een ordentelijk komen met bezwaren langs den kerkelijken weg via kerkeraad-classis-particuliere-generale synode, in den tijd tusschen de sluiting van synode I en den aanvang van synode II. De heeren bleven maar plakken, en verhinderden iedereen, te doen datgene, waarvan ze zelden: doe het dan toch.

Toen K. S. den tijd nam, zel ze: wij zijn er nog, ge moogt dus niet de kerken in de zaak betrekken.

Maar ALS iemand zou gewacht hebben tot de heeren naar huis gegaan waren, om daarna te beginnen, dan

KREEG HIJ GEEN KANS. Er was geen tusschentijd. Dat verhaaltje is al honderd keer verteld.

Ieder kan het met de datums van sluiting van synode I en bijeenroeping van synode II narekenen.

Het wordt erant vervelend.

Maar men speculeert op de traagheid; en waarschijnlijk zijn de rapporteurs zelf ook allang vergeten hoe het was, en hebben ze geen steek gelezen of onthouden van wat ter zake opgemerkt is.

Hetgeen intusschen geen verandering is, om te roepen: men jukt.

De wig wordt in het lichaam van onze kerken gedreven, en dat is nu precies wat sinds 1944 en vooral sinds 1946 iedereen zien kan, die niet opzettelijk de oogen dicht doet.

De drogreden is op papier gezet: wie nu zonder zijn argumenten te toetsen een WIL zich heeft gevormd, die kan een schijfjaren, welgeformuleerd, op papier krijgen. Maar geen water van de zee wisch het af: de synode wou de kerken er buiten houden. K. S.

De Friesche predikanten en de spreuke: „Sjlucht en Rjucht”

Het wring- en draai-spiel werkt in Den Haag op volle toeren. Het nieuwste snufje is, dat die bekende Friesche predikanten, die in een publieke krant voor Jan en alleman honderdmaal meer schrijven tegen „1944” dan K. S. in een gesloten enveloppe aan de kerkeraden berichten van zijn bezwaren tegen 1944, en die van den aoristus (punt) van K. S. een imperfectum (lange lijn) maken, toch heedsch niet behoeven geschorst en afgezet te worden. En dat de synodes Duursma-Berkouwer-Hoek toch werkelijk niet met twee maten meten. Noch met twee monden spreken. Want (en daár begint „het nieuwe” pas), want: die friesche predikanten volgen den kerkelijken weg en K. S. deed dit niet.

Nu hebben we over dit laatste al een en ander gezegd (zie: „Het Jakkentje”).

Maar er valt iets aan toe te voegen.

Het loopt over de vraag, niet hoe een Fries of wel een Saks op de synode zou reageeren ALS DE SYNODE EEN ZELFDE LIJN VOLGDE (dan pas kan men vergelijken). Maar het loopt over de vraag, OF DE SYNODE TEGENOVER HETZELFDE GEDRAG DEZELFDE LIJN (van bediening van Gods recht) VOLGT. Eerst dan kan men vergelijken in hemel en op aarde.

Welnu, laat dr J. Ridderbos, en verder alle bul-subscribers van 1944 binnen 14 dagen categorisch antwoord eischen van de Friesche heeren op dezelfde vijf vragen als die K. S. kreeg. B.v. of ze BELOVEN, niets te leeren, dat enzovoort.

Dan zullen die heeren hetzelfde zeggen, als wat K. S. zel, zoolang althans het „sjlucht en rjucht” nog in hun ooren klinkt.

Dan zullen ze allemaal binnen 14 dagen geschorst zijn. Zonder kerkeraad. Door de synode. Niet omdat ze positief verzekeren, AFWIJKEND te zullen leeren, doch enkel reeds om het negatieve: NIET te beloven, precies zóo te leeren.

En als dan de heeren allemaal afgezet zijn, radikaal, laat ons dan eens kijken, of ze allemaal rustig een kippeboerderij opzetten en rustig tot aan hun dood als afgezette dominees naar de synodocratische kerk gaan om Abraham Kuiper nog meer te verloochenen, dan de Friesen vandaag téch al gewoon zijn.

Dan zullen we verder praten.

Zoolang dat niet gebeurt, weten zoowel Ridderbos als Berkouwer en Hoek en ook de friesche predikanten zelf, dat ze alles en nog wat kunnen „rijmen”, in de kerk. Maar dat ze er niet over denken, het motief van „Sjlucht en Rjucht” te berijmen voor een nr 30 der „Eenige Gezangen”. De Friesen bedoelen het lied als nationaal gedekteken. Niet als kerkelijk zegeteeken. K. S.

POLITIEK EN SOCIAAL LEVEN

Uit den schat van het verleden

VI

Fabius heeft onderkend en aangewezen verflauwing van het kerkelijk besef, ook uitkomend in het systematiseren van een z.g. interkerkelijkheid op politiek gebied, in het op politiek gebied zwijgen over kerkelijke vraagstukken terwille van het behoud der stemmen, in het stellen van Hervormde kandidaten terwille van Hervormde kiezers.

Hij heeft echter niet alleen critiek geoeftend ten aanzien van het principeel, geestelijk verband tusschen kerk en partij, dat meer en meer verwaarloosd werd, ook op andere wijze heeft hij zich niet onbetuigd gelaten. Ook wat betreft het optreden van de anti-revolutionaire partij in partij-organisatorische en staatkundige vraagstukken heeft hij den vinger gelegd op tal van wondplekken, heeft hij signaleerd afwijking van het beginsel, verlaten van het Woord, een meegezogen worden in democratische, socialistische richting, een zich aanpassen aan de praktijk. Fabius, deze dingen ziende, heeft er niet over gezweven, maar hij heeft zijn stem er tegen verheven. Hij liet zich niet blindelings meevoeren in het zog van de partij, maar hij heeft ijverig gedaan aan zelfonderzoek, partij-zelfonderzoek, dat is toetsing van het partijleven aan het Woord, en hij heeft, verlaten van het Woord constaterende, opgeroepen tot wederkeer, zonder aanzien des persoons.

Ik gebruik daar het woord „zelfonderzoek”. Daarover is nog al wat te doen geweest in de jaren vóór de acute kerkreformatie kwam. Verschillende men-

schen, thans vrijgemaakt, zijn toen — ten onrechte — beschuldigd van miskenning en loochening van het zelfonderzoek. Echter, deze menschen hebben wel een bepaald zelfonderzoek afgewezen, doch met te meer klem naar voren gebracht den eisch van Schriftuurlijk zelfonderzoek. Zij hebben afgewezen een zelfonderzoek, dat in waarheid geen zelf-onderzoek is, maar een Gods-onderzoek, een onderzoek van Gods doen en laten, een onderzoek of God mij uitverkoren heeft. Dat is afgewezen. Maar gehandhaafd en bekiemoond is het waarachtige zelf-onderzoek, dat voortdurend de eigen levenshouding confronteert met de normen daarvoor in de Schrift gesteld.

En dit waarachtige zelfonderzoek geldt niet slechts ons persoonlijk leven, geldt niet slechts ons individueel, het is evenzeer eisch voor ons leven in verenigingen en organisaties, ook voor ons kerkelijk leven. Het is merkwaardig dat degenen die alarm ge-roepen hebben over de — vermeende — loochening van het zelfonderzoek, zoo weinig bereid zijn gebleken tot zelfonderzoek t.a.v. besluiten en handelingen van synodes, maar met termen als: „onder de leiding des Heiligen Geestes”, „onder aanroeping van Gods Naam”, synode-handelingen praktisch boven critiek gesteld en aan zelfonderzoek onttrokken hebben.

Voor het waarachtig zelfonderzoek is ook in de anti-revolutionaire partij weinig of geen plaats. Theoretisch is er wel ruimte voor, maar praktisch wordt het slechts geduld. Men wordt verwonderd aangezien wanneer men afwijkt van het algemeen gevoelen, wanneer men een partijbeslissing durft becritiseren, wanneer men het centraal comité niet — evenmin als een synode — onfeilbaar acht, wanneer men het niet van-zelfsprekend vindt dat een christelijke organisatie ook waarlijk naar het Woord leeft, maar al haar woorden en daden daaraan toetst.

Aan dit waarachtig zelfonderzoek is Fabius telkens bezig geweest, zij het niet tot veraangenaming van zijn leven. Hij werd beschouwd als een buitenbeentje, als een droog kamergeleerde, die op zijn studeervertrek wel schoone theorieën kon uitdenken, maar voor de praktische politiek geen vruchtbaar werk verrichtte. Niettemin heeft hij volgehouden tot het laatste toe. Terar dum prosim, was zijn lijfspreuk: Laat ik verteerd worden, als ik maar nuttig ben!

We herinneren ons hoe er een klein stormpje opstak toen een aantal menschen voor een paar jaar meenden te moeten afraden het verlenen van medewerking aan het tweede miljoenplan, en daarmede openlijk zich stelden tegenover het desbetreffend besluit van het centraal comité. Dat werd gezien als een soort van revolutie, opstand tegen het wettig gezag. Er werd ook gezegd: dit verzet moet aangetekend worden in den organisatorischen weg en mag niet zoo maar in het publiek worden gebracht.

Nu is het wel eenigermate vertroostend te weten dat Fabius reeds allesbehalve enthousiast was over het eerste miljoenplan, en dat hij daaraan publiekelijk uiting heeft gegeven.

In zijn maandblad: „Studien en Schetsen op het gebied van staat en maatschappij”, de 12e serie, no. 11 (Januari 1921), blz. 198 v.v. vinden we een artikel: „Beginnelen en organisatie”. In dit artikel wordt opgenomen een beschouwing van „Het Vaderland” over de anti-revolutionaire partij, waarin betoogd wordt, dat aan de anti-revolutionaire partij sinds lang de beginselvastheid ontbreekt, dat zij een opportunistische partij is geworden, dat zij herhaaldelijk haar beginsel heeft aangepast aan de praktijk, hetgeen met voorbeelden wordt toegelicht. Fabius merkt daarbij dan op:

„Het lijkt mij moeilijk alle juistheid van het bovenstaande te betwisten. En zoo is wellicht te begrijpen, dat — voorzover mij bekend — de anti-revolutionaire pers daarop niet is ingegaan.

Maar indien het geschrevene weinig vatbaar is voor volstrekte tegenspraak, dan rijst toch de vraag, of dit oogenblik het best gekozen is, om te trachten één miljoen gulden bijeen te brengen, in hoofdzaak voor de organisatie der partij.

Is niet juist eene der groote fouten van den lateren tijd geweest, dat men eenzijdig op de organisatie heeft getuurd, en te weinig op de gaafheid der beginselen, te wier dienste toch alleen de organisatie beteekenis bezit, heeft geleet?”

Fabius kwam hiermede niet achteraf aandragen, pas in 1921, reeds in 1908 had hij hierbij den vinger gelegd. In dat jaar verscheen van hem: „Staatkundige Gedachten, twee brieven van Dr A. Kuiper besproken”. Tusschen twee haakjes: er wordt wel eens gedaan alsof polemiek iets is van onzen tijd, alsof het vroeger allemaal pais en vreé was en niets de zoete eendracht verstoortte; dit is geenszins juist; Fabius heeft gepolemiseerd, telkens weer; op hoffelijke wijze, maar scherp!..... zoo scherp als een scheermes; en niet onze dagen hebben voor 't eerst gehoord critiek op Kuiper. Fabius heeft ze uitgebracht herhaalde malen; ook in dit geschrift polemiseert hij tegen den leider der anti-revolutionaire partij. Verschillende onderwerpen worden erin aangevoerd. Zoo: verplichte verzekering, het gezinshoofdenkiesrecht. En ook: de partijorganisatie. Over dit laatste schrijft Fabius als volgt:

„Voor iedere partij is eene goede organisatie van groot belang. Zonder organisatie kan eene partij niet bestaan.